

Justis- og beredskapsdepartementet
Lovavdelingen
Oslo

Deres referanse

Vår referanse

Dato

15.11.18

Forslag til endringer i tvisteloven – lagmannsrettens uttalelse

Det vises til høringsnotat 12. juli 2018. Høringsnotatet er gjennomgått i dommermøte og det er gitt anledning til innspill. Lagmannsretten har merknader til enkelte av forslagene.

Generelt anse det svært viktig at departementet holder fast ved formålet med tvisteloven, om en mer effektiv rettspleie, som gir raskere, billigere og materielt riktig tvisteløsning for partene. En del av virkemidlene for effektiv dommerstyring som ble innført ved vedtakelsen av tvisteloven, har kanskje ikke fullt ut hatt sin tilsiktede virkning, men dette kan også skyldes at det tar tid å endre kulturen i domstolene og hos rettens aktører.

3. Aktiv saksstyring

3.1 Planmøte

Lagmannsretten anser gjennomføring av godt forberedte planmøter som et viktig middel for effektiv dommerstyring av saken. Vi har ikke praktisert tvisteloven § 9-4 som begrensende for hva som kan tas opp til drøftelse i disse møtene, ei heller til hvilket tidspunkt rettsmekling kan avholdes. Lagmannsretten har imidlertid ingen innsigelser til at det presiseres at rettsmekling også kan avholdes forut for planmøtet. At planmøtet kan utstå til mekling er forsøkt, må imidlertid ikke innebære at retten skal vente med å beramme planmøte eller forhåndsberamme ankeforhandling til etter at meklingen er gjennomført. Den tiden som tapes her, vil ikke kunne tas igjen.

Lagmannsretten er enig i at det ikke er hensiktsmessig å innta et punkt i § 9-4 om at fremdriftsplanen for hoved- eller ankeforhandlingen skal drøftes i planmøte. Bevisførselen og partenes anførsler vil ofte ikke være fullstendig avklart på dette tidspunktet, og en nærmere drøftelse vil være unødig bruk av tid. Det viktige er at rammen for forhandlingen fastsettes, og at dommeren og prosessfullmektigene drøfter de forhold som i den enkelte sak har betydning for fremdriften og gjennomføringen av forhandlingene.

Det oppleves ofte at dommere i planmøtet må argumentere med prosessfullmektiger om begrensninger i de tilbudte bevis utfra hensynet til proporsjonalitet. For dette formålet anses det nyttig å ta inn den foreslåtte tilføyelsen i § 9-4 andre ledd bokstav f). Bestemmelsen bør imidlertid også vise til de alminnelige begrensningene i adgangen til å føre bevis i § 21-7, og for ankesaker; til adgangen til å legge ubestridt faktum i tingrettens dom til grunn uten bevisførsel eller opplesning, jf. § 29-16 andre ledd.

4. Saksforberedelse og hovedforhandling i allmennprosessen

4.1 Rettens angivelse av fristens avslutning

Lagmannsretten er enig i at det kan være grunn til å se på lovendringer som kan redusere risikoen for uforsettlige fristoversittelser og rettstap, og begrense domstolenes arbeid med oppfriskningsbegjæringer. Ett tiltak kan være at retten fastsetter fristers utløp til en bestemt dato, forutsatt at Lovisa er tilrettelagt for en nøyaktig beregning av fristen.

Lagmannsretten er imidlertid enig i merknadene fra Borgarting lagmannsrett, om at fristen i så fall må utløpe den fastsatte datoen, uten at det åpnes for en prosess knyttet til om rettens angivelse, i lys av domstollovens fristberegningsregler, var korrekt eller ikke. I så fall vil neppe regelendringen ha den ønskede effekt eller være hensiktsmessig. Det vises for øvrig til Borgarting lagmannsretts kommentarer, som dekkende også for Hålogalands syn.

4.2 Avslutning av saksforberedelsen og sluttinnlegg

Lagmannsretten støtter departementets forslag. At saksforberedelsen avsluttes en tid forut for fristen for sluttinnlegg, vil i stor grad bidra til at rammene for saken er endelig avklart på det tidspunkt sluttinnlegget inngis. For å oppnå hensikten med lovendringen er lagmannsretten enig i at tidsperioden mellom saksforberedelsens avslutning og fristen for sluttinnlegg ikke bør være for kort, nettopp for å gi rom for de endringer eller tilføyelser som et prosesskrift på saksforberedelsens siste dag kan foranledige for motparten. På denne bakgrunn mener lagmannsretten at saksforberedelsen som hovedregel bør avsluttes fire uker før hoved- eller ankeforhandling.

4.3 Juridisk kyndige meddommere

Hensynet til domstolenes uavhengighet og allmenne tillit leder til at lagmannsretten ikke vil gi sin tilslutning til at partene bør ha adgang til å kunne råde over rettens sammensetning i en slik grad som departementets forslag innebærer. Den adgang partene allerede har etter tvisteloven § 9-12 tredje ledd til å få oppnevnt juridisk kyndige meddommere, anses utfra de kryssende hensyn som tilstrekkelig dersom man ønsker tvisten avgjort av de alminnelige domstoler i stedet for ved voldgift.

4.4 Rettens innledende klargjøring

Lagmannsretten har ulike erfaringer knyttet til dommerens innledning, avhengig av sakens art og kompleksitet. Opplesning fra partenes sluttinnlegg er bortkastet tid. I store og komplekse saker vil en grundig innledning føre for langt, og heller neppe gi noen gevinst under gjennomføringen av forhandlingene. I mindre saker derimot, oppleves at innledningen fra en godt forberedt dommer gir partene trygghet for at dommeren har forstått hva som er de springende punkt i saken, og har nødvendig grunnlag for å drive aktiv dommerstyring.

Hålogaland lagmannsrett er enig med Agder lagmannsrett i at det vil være hensiktsmessig med følgende endring i tvisteloven § 9-15 første ledd:

«Påstander, påstandsgrunnlag og bebudet bevisføring klarlegges av retten i den utstrekning hensynet til en effektiv gjennomføring av hovedforhandlingen tilsier det.»

4.5 Partenes innledende innlegg

Lagmannsretten erfarer at de innledende innleggene nå er mer kortfattet og presis enn tidligere. Det har tatt tid å utvikle denne praksisen, hvilket kan ha sammenheng med at mange av dagens prosessfullmektiger ikke har noe forhold til tvistemålslovens system. Ordningen med at ankende parts prosessfullmektig gjennomgår saken, mens ankemotpartens innlegg blir begrenset til korrigerende og supplerende, gir en god pedagogisk inngang til saken. Sammen med grundige planmøter og en presis innledende klargjøring fra dommeren, mener lagmannsretten at partenes innledninger, slik de gjennomføres nå, legger til rette for en effektiv gjennomføring av ankeforhandlingen. Det er etter lagmannsrettens syn ingen grunn til å reversere den ordningen som ble iverksatt ved tvisteloven.

6. Sakskostnadsreglene

Lagmannsretten opplever alt for ofte at de samlede sakskostnadskrav langt overstiger tvistegenstandens verdi, også i saker hvor det ikke er lett å få øye på hvilken verdi saken utover dette skulle ha for partene. Det er et samfunnsproblem at den reelle tilgangen til domstolene i så stor grad avhenger av den enkeltes økonomiske evne, herunder muligheten til å håndtere store sakskostnadskrav.

6.2 Kostnadsbegrensning i saker med lav tvistesum

Departementets forslag om å fastsette en maksgrænse for sakskostnadskrav, beroende på sakens verdi, kan gi insentiv til tidseffektiv og begrenset innsats i saker med lav tvistesum. Det finnes en god del saker med verdi under 500 000 kroner, og mange med verdi under 1 million. Forslaget vil sånn sett omfatte en betydelig andel av lagmannsrettens portefølje.

Lagmannsretten er imidlertid redd for at forslaget vil ha flere uheldige og utilsiktede følger. For det første vil det skape ytterligere prosesser om hva som faktisk er sakens verdi. Lagmannsretten er godt kjent med slike prosesser med utspring i kravet til ankesum. For det andre kan man tenke seg at erstatningskrav o.l. som baseres på skjønn, «blåses opp» for å kunne fremsette et høyere sakskostnadskrav enn ellers. Regelen vil dessuten virke ulikt avhengig av om klienten er i en posisjon til å kunne betale hva det måtte være til egen advokat. I saker uten formuesverdi, særlig det betydelige antallet foreldretvistsaker, vil bestemmelsen ikke regulere sakskostnadsansvaret. Her må retten uansett falle ned på den alminnelige bestemmelsen i tvisteloven § 20-5 første ledd.

Samlet sett er det lagmannsrettens syn at begrensningen som er foreslått ikke bør innføres, men at man må tilrettelegge for at den alminnelige adgangen til å redusere kostnadskravene gjøres mer effektiv.

6.3 Rettens overprøving etter § 20-5 tredje-femte ledd

Vår erfaring med bruken av § 20-5 femte ledd tilsvarer konklusjonen etter evalueringen, det vil si at bestemmelsen sjelden eller aldri benyttes dersom motparten ikke protesterer mot kravet. Også ellers brukes bestemmelsen for lite, hovedsakelig fordi prosessen med

varsling når dommen nærmest er klar for avsigelse, oppleves som omstendelig og forsinkende. Det bør heller ikke stikkes under en stol at mange dommere ikke har erfaring fra selvstendig advokatvirksomhet, og føler seg utrygg på hvilket arbeid saken kan ha foranlediget. Hensynet til proporsjonalitet mellom tvistegjenstandens verdi og sakskostnadskravet tas antagelig ikke i tilstrekkelig grad i betraktning ved vurderingen.

Lagmannsretten er enig i forslaget om å forenkle prosedyren, og likevel tilrettelegge for kontradiksjon i de tilfeller retten vurderer å redusere kravet. Det er hensiktsmessig å stille krav om at prosessfullmektigene gjennomgående begrunner sitt sakskostnadskrav ved fremleggelsen avslutningsvis under hoved- eller ankeforhandlingen, og at dette gjøres mer grundig enn hva som er vanlig i dag. Prosessfullmektigen bør selv ha ansvar for å tilpasse omfanget av begrunnelsen til omstendighetene i den enkelte sak, samtidig som det legges til rette for kontradiksjon rundt forhold som retten mener er sentrale i vurderingen om hvorvidt kravet bør reduseres. § 20-5 femte ledd kan gjerne oppheves, og kravet til begrunnelse inntas i tredje ledd som foreslått i høringsnotatet.

6.4 Rettens fastsetting av prosessfullmektigens godtgjørelse, jf. tvisteloven § 3-8

Lagmannsretten har ingen spesiell formening om hvorvidt bestemmelsen bør flyttes til kapittel 20 for eventuelt å bli mer synlig, men er enig med flere andre høringsinstanser i at det ikke bør gjøres til en regulær oppgave for domstolen å opplyse om bestemmelsen og ta stilling til avtaleforholdet mellom klient og prosessfullmektig i forlengelsen av behandlingen av tvistesaken.

Lagmannsretten har noen erfaringer med slike begjæringer fra parter i sivile saker, hvilket innebærer å ta stilling til et eget avtaleforhold mellom advokat og klient, en tvist som ikke nødvendigvis beror på om kostnadene som kreves har vært nødvendig eller ikke, ei heller om kravet er proporsjonalt med tvistegjenstandens verdi. Det vises for øvrig til merknadene fra Agder lagmannsrett, som tiltres herfra.

6.5 Statens ansvar for partenes sakskostnader

Lagmannsretten er enig i forslaget, og mener det er hensiktsmessig og ressursbesparende at krav på erstatning for sakskostnader fra det offentlige først fremsettes for Domstoladministrasjonen, eller for Justisdepartementet hvis feilen er begått i forliksrådet.

7. Regler om overprøving og om ankeinstansen

7.3 Aktiv saksstyring og konsentrasjon i lagmannsretten

Lagmannsretten kan ikke se at det er behov for ytterligere presisering av at tvisteloven § 9-4 også gjelder for ankeinstansen. Henvisningen slik den fremgår av dagens § 29-14 anses tilstrekkelig, og den er godt inkludert i saksforberedelsen hos oss.

Et praktisk viktig grep for effektiv saksforberedelse i lagmannsretten er imidlertid tidlig – helst i forbindelse med planmøtet – å få partenes syn på hvorvidt tingrettens redegjørelse om sakens bakgrunn mv. i den påankede dom, kan legges opprøvd til grunn i lagmannsretten, jf. tvisteloven § 29-16 andre ledd. Vår erfaring er at partene sjelden har innsigelser til disse faktumsbeskrivelsene, og det kan spares ikke ubetydelig tid under ankeforhandlingen hvis dette er klarert.

7.4 Ankesummen

Lagmannsretten er enig i at kravet til ankesum bør heves til minst 250 000 kroner, og vi slutter oss til departementets begrunnelse for behovet. Økt ankesum vil ha stor betydning for å kunne fremme proporsjonalitet mellom sakens verdi og betydning, og de kostnader og ressurser som er rimelig bruke på den enkelte sak.

Hensynet til forutsigbarhet, effektivitet og tradisjon tilsier at ankesummen bør settes til et fast kronebeløp, og ikke knyttes til grunnbeløpet.

Lagmannsretten kan ikke se at økning av ankesummen foranlediger behov for endring i bestemmelsen om adgangen til å kunne gi samtykke til ankebehandling.

7.5 Adgangen til å nekte anke fremmet etter tvisteloven § 29-13 andre ledd

Lagmannsretten mener at § 29-13 bør utformes slik at flere anker enn i dag kan nektes fremmet. Vilkårene i § 29-13 andre ledd er svært strenge. Bestemmelsen bør gi grunnlag for å nekte anken fremmet også når saken gjelder spørsmål som det etter en samlet vurdering ikke er rimelig grunn til å prøve på nytt.

Økt ankesum vil medføre at noen av disse sakene kan nektes fremmet på dette grunnlaget. Det vil imidlertid være mange saker som ikke omfattes av disse reglene, men som bør nektes fremmet. Eksempler kan være foreldretvister om omfanget av samværsrett, der det vanskelig kan anses klart at ikke ukesamværet kan bli utvidet eller forkortet med en dag sammenlignet med tingrettens slutning, og erstatningssaker hvor utmålingen beror på et skjønn og hvor det ikke er klart at denne blir nøyaktig den samme som tingretten kom til.

Det fremgår av høringsnotatet at departementet vil avvente arbeidet med silingsregler for straffesaker før man vurderer endringer for de sivile sakene. Sammenligningen fremstår ikke som åpenbar, men også for straffesaker finnes en bestemmelse som ivaretar hensynet til proporsjonalitet mellom ressursbruken og hva som kan tenkes å oppnås, jf. § 344. Bestemmelsen er svært praktisk og brukes mye. Det savnes en tilsvarende hjemmel i tvisteloven.

Det vises for øvrig til merknadene fra Borgarting lagmannsrett og Agder lagmannsrett, som vi tiltrer.

7.6 Meddommere i lagmannsretten

Dommerne i lagmannsretten har nok lagt til grunn at partenes adgang til å kreve alminnelige meddommere for ankeinstansen er tilsvarende som for første instans. Det er fint om også tvisteloven gjenspeiler dette ved klargjøring som foreslått i § 29-17.

Monica Hansen Nylund
Førstelagmann